

УДК 338.48-611:338.1](477.83)
DOI 10.30970/vir.2018.45.0.9395

ТЕНДЕНЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ФЕСТИВАЛЬНОГО ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Софія Білоус

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000,
e-mail: sofija_bilous@lnu.edu.ua*

Проаналізовано понятійний апарат фестивального туризму. На переконання автора, фестивальний рух в Україні отримає додатковий поштовх до розвитку завдяки запозиченню організаційних методів та форм центральноєвропейських країн.

Детально проаналізовано понятійний апарат фестивального туризму, його різновиди, виокремлено основні стратегічні вектори розвитку зазначеного виду туризму.

Наведено статистичні показники фестивального туризму у Польщі, та класифікацію фестивального туризму за певними критеріями: за кількістю учасників заходу; за рівнем організації; за віком; за формою проведення; за тривалістю; за тематичною структурою; за ритмічністю; за аудиторією; за домінуючою функцією. Розглянуто закордонний досвід організації фестивалів на прикладі Карнавалу у Ріо-де-Жанейро, Октоберфест у Німеччині, Фестиваль слонів в Індії.

Проаналізовано основні чинники, що впливають на розвиток фестивального туризму у Львівській області, зокрема: стан готельної мережі, розвиток туристичної галузі, ресторанне господарство.

Під час дослідження здійснено опитування туристів, зосереджено увагу на проблемах стратегічного розвитку фестивального туризму (зокрема, безпеці та ін).

Окреслюючи коло проблем розвитку фестивального туризму у Львівській області, зазначено: чинне законодавство не стимулює розвитку фестивального туризму; законодавча база в сфері інвестування й спонсорства фестивальних заходів недосконала; місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування недостатньо активно взаємодіють у справі забезпечення розвитку фестивального туризму в окремих населених пунктах і адміністративних районах; брак кваліфікованих кадрів у районах Львівської області;

Узагальнено стратегічне бачення розвитку фестивального туризму в Львівській області, що передбачає здійснення комплексу заходів щодо удосконалення системи управління туристичною галуззю, зміцнення матеріальної бази фестивального туризму, формування умов для реалізації інвестиційних проектів у сфері створення нових фестивалів і удосконалення якості існуючих, тощо.

Ключові слова: туризм; туристичний продукт; фестивальний туризм, фестивальний рух; подієвий туризм; дестинація.

Постановка проблеми. Фестивалі організовують у всьому світі, передусім у великих містах, де вони можуть зібрати значну кількість людей і зацікавити їх у тому чи іншому дійстві. Люди, які люблять цей вид туризму, долають сотні кілометрів, щоб потрапити на концерт улюбленої музичної групи, брати участь у якомусь заході, який організовують для того, щоб цікаво провести час.

Орієнтиром зовнішньополітичного курсу України задекларована європейська інтеграція, отож фестивальний рух у нашій країні отримає додатковий поштовх до розвитку завдяки запозиченню організаційних методів та форм центральноєвропейських країн. Однією з ознак сучасного культурного простору України загалом і Львівської області зокрема є поширення фестивального руху.

Фестивальний туризм приваблює людей, які прагнуть розширювати свій світогляд, знайомитися з місцевими народними традиціями, активно відпочивати, розважатися, наслідуючи сучасні тенденції молодіжної моди, дізнатися щось нове.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну базу дослідження фестивального туризму, як підвиду подієвого становлять праці А. Бабкіна, Д. Каднічанського, О. Костюка, М. Мальської, П. Масляка, Ю. Зінька, І. Смаля, П. Тищенка, Т. Ткаченко, М. Топорницької та ін.

Значення фестивальних дійств у структурі вітчизняного туризму українськими дослідниками недооцінено. Наукових публікацій з проблем фестивального туризму є мало. Здебільшого трапляються публікації в журналах про окремі фестивалі, проте вони інформативного спрямування. Отже, актуальність дослідження визначається потребою вивчення фестивального туризму та особливостей його стратегічного розвитку у Львівській області.

Мета статті – детально проаналізувати понятійний апарат фестивального туризму, його різновиди, виокремити основні стратегічні вектори розвитку цього виду туризму у Львівській області.

Виклад основних результатів дослідження. У ХХІ ст. одним із найперспективніших напрямів, за оцінками експертів Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), є подієвий, або ж івент-туризм. Запозичене з англійської мови слово event (подія, захід) вживають для означення запланованої події, яка відбувається у визначений час з конкретною метою і має резонанс у суспільстві. До івенту належать фестивалі, карнавали, паради, святкування; конференції, форуми, симпозіуми, круглі столи; освітні заходи: семінари, тренінги, презентації, відкриття торгових центрів, офісів, підприємств чи представництв компаній, прийоми, заходи, пов'язані з просуванням торговельної марки тощо [7, с. 12].

Наприклад, у Польщі 2013 р. відбулося 2 727 івент-подій: під відкритим небом 772 концерти та 135 фестивалів; закритих приміщеннях – 436 концертів і 62 фестивалі. В національному масштабі 2013 р. кількість відвідувачів цих заходів становила 8 047 123 особи (події з безкоштовним входом – 4 418 997 осіб, з платним – 3 628 126 глядачів) [6].

Туризм у незалежній Україні проголошено одним з пріоритетних напрямів розвитку. У непростих умовах український туризм з року в рік нарощує показники розвитку, поліпшує якість і культуру обслуговування, відкриває пересічним громадянам наші міста і села як культурно-мистецькі центри. На жаль, досі чіткої класифікації фестивального туризму, як і туризму загалом, не існує.

Щороку в Україні проводять понад 400 фестивалів. Така кількість фестивальних заходів, як соціокультурних подій потребує їхньої класифікації. В науковій літературі фестивалі класифікують з використанням різноманітних критеріїв:

- за кількістю учасників заходу – малі (до 2 тис.), середні (від 2 тис. до 500 тис. учасників), великі (понад 500 тис. учасників заходу);
- за рівнем організації – місцеві, регіональні, національні, міжнародні;
- за віком – давні (фестивалі, які беруть свій початок з багатовікових традицій та обрядовості давніх часів), середнього віку (організовані до початку XXI століття), молоді;
- за формою проведення – карнавали, фестивалі з елементами ярмарок, фестивалі з парадами та урочистостями, виставки;
- за тривалістю – короткотривалі (тривалістю до п'яти днів), довготривалі (тривають понад п'ять днів);
- за тематичною структурою – наукові; алко-фестивалі (винні, пивні); гастрономічні; квіткові; мистецькі (арт-фестивалі, кінофестивалі, музичні, літературні, театральні); релігійні; спортивні; історичної реконструкції;
- за ритмічністю – щорічні, нестабільні (відсутність періодичного проведення), одноразові;
- за аудиторією – дитячі, молодіжні, загальні (розраховані на широку аудиторію);
- за домінуючою функцією – розважальні, культурно-пізнавальні, соціально-виховні [3, с. 86].

Щорічно в світі проводять чималу кількість фестивалів тих чи інших напрямів на які з'їжджається значна кількість шанувальників. Ми розглянемо лише три.

Карнавал у Ріо-де-Жанейро. Цей карнавал, мабуть, найвідоміший у світі. Проводять його лише раз на рік, у лютому або на початку березня (все залежить від дати святкування найбільшого свята – Великодня, яка не є постійною). Дійство відбувається на рухомих платформах, які кожна школа намагається прикрасити якнайкраще відповідно до обраної тематики. Вони проїжджають повз захоплених глядачів і журі, яке й оцінює всю розкіш і строкатість барв.

Октоберфест у Німеччині. Цей найстаріший фестиваль Німеччини відомий у всьому світі. Все почалося з народних гулянь у жовтні 1810 р. у Мюнхені на честь одруження майбутнього короля Людвіга I з принцесою Терезою. Октоберфест проводиться щорічно в середині вересня – на початку жовтня в самому центрі Мюнхена, на знаменитому лузі Терези, що неподалік від Головного вокзалу.

Фестиваль слонів в Індії. Індійські слони, на відміну від африканських, чудово піддаються дресируванню і навчанню. Окрім того, слонів в Індії вважають не лише помічниками, а й захистом від злих духів, а їх самих вважають провідниками добрих духів. Фестиваль слонів проходить щорічно у березні в індійському місті Джайпур.

Варто згадати і музичні фестивалі та конкурси, такі як міжнародний фестиваль оперного мистецтва (Італія), фестиваль «Сніг та Симфонія» (Швейцарія), фестиваль музики та мистецтв (Велика Британія), міжнародний фестиваль російської класичної музики імені С. В. Рахманінова (Росія), міжнародний музичний конкурс імені П. І. Чайковського (Москва, Росія), пісенний конкурс «Євробачення», «Нова хвиля» (Юрмала, Латвія) та багато інших.

Україна володіє значним природним, історичним, культурним ресурсним потенціалом і спроможна забезпечити потужний розвиток фестивального туризму. Найбільший потенціал знаходиться саме у Львівській області, яку вважають є скарбницею старовинних традицій, ремесел, обрядів, фольклору. Наповнена особливою атмосферою, ця місцевість має розвинену туристичну інфраструктуру що дуже важливо для розвитку фестивального туризму.

Без розвиненої мережі готельного господарства фестивальний туризм не може розвиватися. Упродовж останніх років на Львівщині спостерігається активізація готельного бізнесу. Згідно з дослідженням готельної сфери Львова, проведеного Лозаннською школою готельного бізнесу, наповненість існуючих готелів і стрімке зростання кількості туристів спричинили готельний бум у Львові. За 2000–2015 рр. Львівщина перемістилася з дев'ятого місця на перше за кількістю діючих підприємств готельного господарства України. Близько 10 % усіх приїжджих, що зупинялись 2015 р. у готельних закладах України, проживали на Львівщині [4].

Зазначимо, що 2016 р. на Львівщині діяло 287 готельних закладів та 56 спеціалізованих (санаторно-курортних та відпочинкових) засобів розміщування. Упродовж року їх послугами скористалося 861,3 тис. осіб, у тому числі 106,8 тис. іноземців. Динаміку туристичних потоків за останні 5 років відображено у табл. 1.

Таблиця 1

Туристичні потоки Львівської області за останні 6 років (розроблено автором на основі [1])

Область	Кількість туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності					
	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.
Львівська	124 013	188 520	92 128	112 472	181 827	175 1500

Для кращої наочності ми проаналізували туристичні потоки Львівщини з іншими областями Західної України і відобразили їх графічно (рис. 1).

Рис.1. Туристичні потоки за областями, 2012–2016 рр. (розроблено автором на основі [1])

На графіку відображено, найбільші туристичні потоки як екскурсантів, так і виїзних туристів та туристів-громадян України, які виїжджають за кордон, формують Львівська (велика кількість історико-культурних центрів) та Івано-Франківська (що пояснюється розташуванням популярного гірськолижного курорту «Буковель») області; найменші туристичні потоки формує Тернопільська область. Загальна тенденція до зменшення та поступового збільшення кількості туристів пояснюємо початковою складною економічною та політичною ситуацією в країні та її поступовим згладжуванням.

Кількість зареєстрованих туристичних агенцій подано в таблиці 2:

Таблиця 2

Кількість зареєстрованих туристичних агенцій у Львівській області за останні 5 років (розроблено автором на основі [1])

О Область	Кількість зареєстрованих туристичних агенцій за роками				
	2012	2013	2014	2015	2016
Львівська	68	68	79	72	71

На 2016 р. частка зареєстрованих туристичних агенцій Львівської області (див табл. 2) становила 71 підприємство. Серед областей Західної України це найбільша кількість, що пояснюємо величезним туристично-рекреаційним потенціалом області. У таблиці 3 відображено основні показники роботи туристичних агенцій.

Таблиця 3

Показники роботи туристичних агенцій Львівської області за 2002–2016 рр.,
тис. грн (розроблено автором на основі [1])

Область	Роки	Показники діяльності			
		Дохід від надання туристичних послуг	У тому числі від екскурсійної діяльності	Сума комісійних, агентських і інших винагород	Операційні витрати
Львівська	2012	18 260,6	217,6	8 268,3	13 300,3
	2013	11 742,5	182,6	7 975,2	6 977,3
	2014	7 764,3	348,8	7 246,9	8 239,3
	2015	21 614,5	241,4	1 508,4	20 020,2
	2016	13 388,2	296,4	11 982,4	11 225,1

Однією з трьох базових складових розвитку фестивального туризму є ресторанне господарство. Ресторани та кав'ярні – візитні картки міст. Влада повинна всіляко підтримувати і стимулювати розвиток цих закладів громадського харчування, формувати позитивний імідж ресторанного бізнесу. У цьому плані Львів вигідно вирізняється з поміж інших міст України.

Отже, можемо виокремити такі головні чинники стратегічного розвитку фестивального туризму:

- здобуття незалежності, свободи діяльності;
- пропаганда міжнародної дружби і співпраці, культурного обміну;
- збагачення та розвиток мистецтва, бажання демонструвати його широким верствам суспільства;
- відновлення традицій і пласту етнокультурної спадщини;
- розширення культури і світогляду людей;
- зростання витрат на туристичні подорожі (фестивальний туризм доволі дешевий, отож його популярність серед українців з кожним роком зростає) [5, с. 205].

Перелічимо найвідоміші фестивальні заходи 2018 р.: ювілейний Zaxidfest; II Етнофестиваль гостинності, фестиваль «Удеч фест», м. Жидачів; II Фестиваль «Горбо Гори»; II Західноукраїнський фестиваль «Куховарня Radofest»; Міжнародний фестиваль козацької слави «Кульчиці-Фест» у с. Кульчиці Самбірського району; Фестиваль української середньовічної культури «Тустань»; Woodstock Ukraine, Український пісенний проект «Українська пісня». Нами опитано туристів-відвідувачів фестивалів, які проходили протягом жовтня-листопада 2018 р. Як засвідчують результати опитування вибірок респондентів-учасників фестивальних дійств, первинну мотиваційно-ключову інформацію про туристичну дестинацію (в нашому випадку – про фестивалі у м. Львові) більшість туристів, які прибули з-поза меж Львівщини, отримали від своїх друзів і родичів (64 %), частину промоції було здійснено через інтернет-джерела (26 %) і лише 10 % опитаних зазначили, що дізналися про той чи інший фестиваль на Львівщині завдяки туристичній агенції.

Також під час опитування ми цікавилися у гостей, чи виправдав захід (Свято

сиру і вина, Львівський тиждень моди/ Lviv Fashion Week, JazzBez Festival) їхні сподівання: 80 % ствердно відповіло на запитання, 15 % скаржилось на організацію заходу, 5 % вказало інші причини, через які захід не сподобався. Загалом 40 % туристів під час опитування оцінило гостинність та привітність місцевого населення та хороший рівень сервісу.

Важливою проблемою стратегічного розвитку фестивального туризму є питання безпеки. Аналізуючи стан безпеки в туристичній сфері, зокрема в готельному бізнесі, в туристичних дестинаціях, можна навести чимало прикладів щодо непоодиноких і навіть масових випадків травмування та загибелі туристів. Наголосимо, що фестивальний туризм є одним із підвищених факторів ризику в плані безпеки.

Наведемо лише декілька прикладів, які стосуються трагедій з туристами в Україні: на фестивалі «Республіка», який щороку збирає тисячі туристів і гостей, 22-річна киянка зірвалась зі скелі і загинула, на цьому ж фестивалі 2017 р. впав з урвища львів'янин; під час проведення Всесвітнього фестивалю бойків у с. Явора Турківського району Львівської області загинула 1 людина, а ще четверо отримали травми; на фестивалі у Кам'янці-Подільському через недотримання норм безпеки при поведженні зі зброєю загинула одна особа; у селі Олешків Снятинського району в одну із байдарок влучила блискавка, від чого човен перекинувся: один з двох потерпілих, які перебували в плавзасобі, самостійно вибрався на берег, інший громадянин республіки Польща пропав.

У нашій державі діє Закон України «Про туризм», що передбачає систему гарантування безпеки туристів та порядок продажу туристичних послуг, враховуючи розгляд усіляких ризиків, що можуть спричинити несприятливі наслідки і завдати шкоди здоров'ю туриста та його майну [2]. Стаття 13 «Безпека в галузі туризму» цього закону інформує нас про важливість дотримання умов для організації безперешкодного відпочинку туристів, їхній захист при здійсненні туристичних подорожей тощо. Згідно із законом, безпека в галузі туризму – сукупність факторів, що характеризують соціальний, економічний, правовий та інший стани забезпечення прав і законних інтересів громадян, юридичних осіб і держави в галузі туризму.

Окреслюючи коло проблем розвитку фестивального туризму у Львівській області, необхідно зазначити: чинне законодавство не стимулює розвитку фестивального туризму; законодавча база в сфері інвестування й спонсорства фестивальних заходів недосконала; місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування недостатньо активно взаємодіють у справі забезпечення розвитку фестивального туризму в окремих населених пунктах і адміністративних районах; брак кваліфікованих кадрів у районах Львівської області; інфраструктура загального призначення (незадовільний стан доріг і транспортного сполучення, готельна мережа, торгівля і громадське харчування) в осередках фестивального туризму поза Львовом розвинена недостатньо;

Висновки. Стратегічне бачення розвитку фестивального туризму в Львівській області передбачає здійснення комплексу заходів щодо удосконалення системи управління туристичною галуззю, зміцнення

матеріальної бази фестивального туризму, створення умов для реалізації інвестиційних проектів у сфері створення нових фестивалів і удосконалення якості існуючих, нарощування обсягів надання фестивального продукту за рахунок розширення внутрішнього та іноземного ринку, зростання якості обслуговування туристів, підвищення ефективності використання фестивальних ресурсів та об'єктів історико-культурної спадщини, поліпшення транспортного обслуговування тощо.

Отже, Львівська область – доволі перспективний туристичний регіон України для стратегічного розвитку фестивального туризму. За умови достатнього фінансування, яке слід скеровувати насамперед на розвиток інфраструктури та пропаганду природно-рекреаційного й історико-культурного потенціалу, можна очікувати становлення її на одне з перших місць за розвитком цього виду туризму, який може і повинен приносити прибуток.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>.
2. ЗУ «Про туризм» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80>.
3. Медвідь Л. Фестивальний туризм Закарпаття: сучасний стан та перспективи розвитку / Медвідь Л. // Науковий вісник Чернівецького університету. – 2011. – Вип. 614–615. Географія. – С. 86–89.
4. Програма розвитку туризму та рекреації у Львівській області на 2018–2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.loda.gov.ua/2018/програма-розвитку-туризму-та-рекреації-на-2018>.
5. Топорницька М. Я. Етнофестивальний туризм у Львівській області: тематична структура та просторово-часові особливості організації / М. Я. Топорницька // Вісник Львівського ун-ту. Серія географічна. – 2012. – Вип. 40. – С. 197–205.
6. Rerek M., Czy muzyka ma znaczenie? Powody uczestnictwa w koncertach jednodniowych i festiwalach muzycznych Rerek M., Dłużewska A. // Journal Geography and tourism [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.geography.and.tourism.ukw.edu.pl/artykuly/vol4.no1_2016/gat-vol4-2016-1_04-rerek.pdf.
7. UNESCO: Final Report on «A Global Assessment of the 1989 Recommendation on the Safeguarding of Traditional Culture and Folklore: Local Empowerment and International Cooperation», Washington D.C., USA, 1999. – 44 p.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2018

Прийнята до друку 01.09.2018

TRENDS OF STRATEGIC DEVELOPMENT OF FESTIVAL TOURISM IN LVIV REGION

Sofia Bilous

*Lviv Ivan Franko National University,
1, Universitetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: sofija_bilous@lnu.edu.ua*

The article analyzes the conceptual apparatus of festival tourism. According to the author, the festival movement in Ukraine should receive an additional impetus for development, borrowing organizational methods and forms of Central European countries.

The purpose of the paper is to analyze in detail the conceptual apparatus of festival tourism, its varieties, to distinguish the main strategic vectors of the development of this type of tourism.

The statistical indicators of festival tourism in Poland, and the classification of festival tourism according to certain criteria are given: by the number of participants of the event; by level of organization; by age; in the form of holding; by duration; by thematic structure; in rhythm; by audience; for the dominant function. The foreign experience of organizing festivals on the example of the Carnival in Rio de Janeiro, the Oktoberfest in Germany, the Elephants Festival in India is considered.

The main factors influencing the development of festival tourism in the Lviv region are analyzed, in particular: the state of the hotel network, the development of the tourism industry, restaurant economy. In the course of the survey, a survey of tourists was conducted, focusing on the strategic development of festival tourism, in particular, security and a number of others.

Outlining the range of problems of the development of festival tourism in the Lviv region, it is stated: current legislation does not stimulate the development of festival tourism; the legislative framework in the sphere of investment and sponsorship of festival events is imperfect; local executive bodies and local self-government bodies do not actively cooperate in ensuring the development of festival tourism in certain settlements and administrative districts; shortage of skilled personnel in the regions of Lviv region;

In the conclusions the author generalizes that the strategic vision of the development of festival tourism in the Lviv region involves the implementation of a set of measures to improve the management of the tourism industry, strengthening the material base of festival tourism, creating conditions for the implementation of investment projects in the field of creating new festivals and improving the quality of existing ones, etc.

Key words: tourism; tourist product; festival tourism; festival movement; event tourism; destination.